

fahs

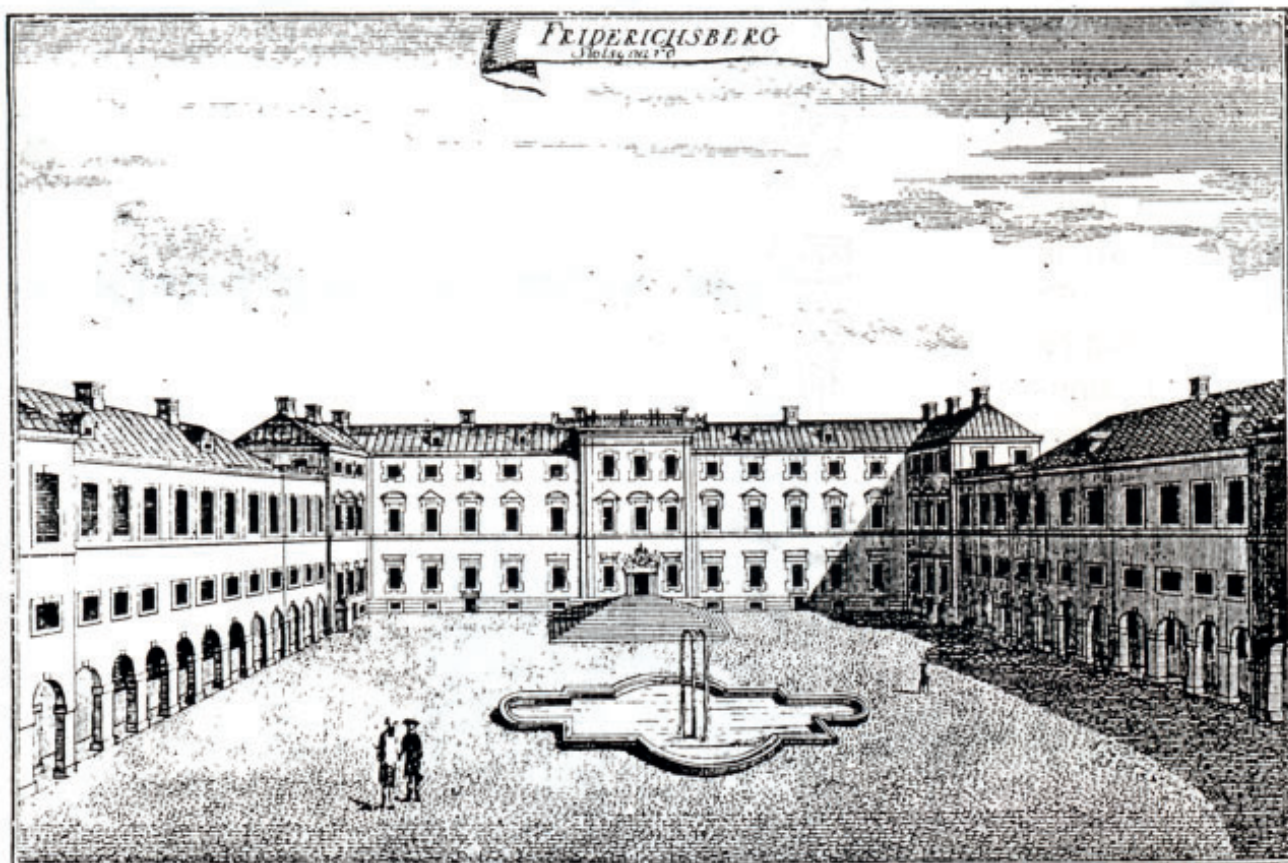
FAHS NUMMER 2 SEPTEMBER 1995

Sensommertur til Frederiksberg Slot

Lørdag den 9. september kl. 14.00

Mødested: Frederiksberg Slots indgang fra Roskildevej

Frederiksberg Slot opførtes af kong Frederik den Fjerde i årene fra ca. 1700 til det stod færdigt i 1710 omgivet af sin fornemme barokhave i fransk/hollandsk stil. Slottet, der var stærkt inspireret af den italienske arkitektur, var beregnet som sommerbolig for den kongelige familie og udstyredes derfor fornemt med voluminøse stukarbejder og malerier af Hendrick Krock, Benoit le Coffre og Jacob d'Agar. Frederik den Fjerde og hans dronning Anne Sofie Reventlow opholdt sig her i landlige omgivelser hver sommer - i al fald til Fredensborg Slot,

Slotsgården i 1764. Tegneren har benyttet Thurahs forlæg, hvorfor springvandet, der aldrig er blevet realiseret, er kommet med på billedet. Efter kobberstik i Pontoppidans danske Atlas.

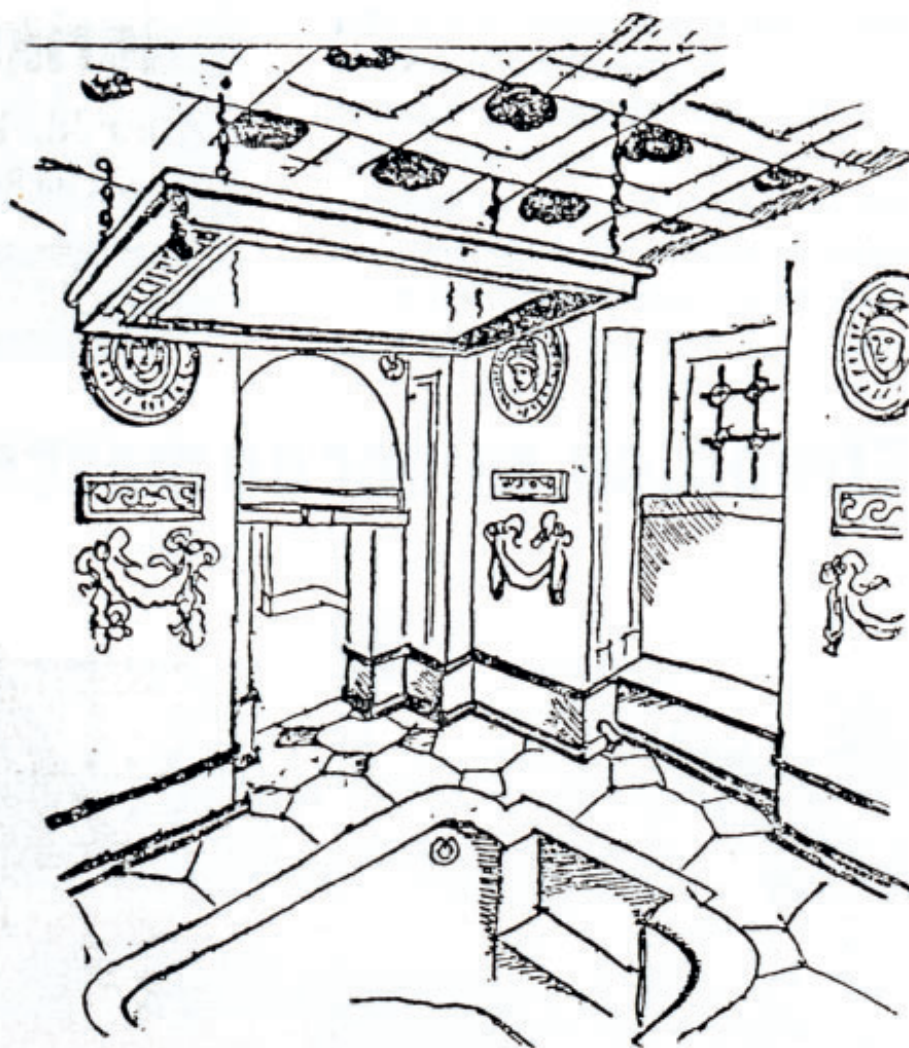
der stod færdig i 1722, blev det foretrukne, men noget fjernere sommermål. Christian den Sjette udvidede slottet med 2 sidesløje, idet hoffet måtte opholde sig her i årene 1735-45, medens det første Christiansborg Slot blev opført. Med denne udvidelse skabte arkitekten Laurids de Thurah en af de

mest elegante slotsgårde i landet.

Christian den Syvende og Caroline Mathilde opholdt sig ofte - og gerne - på slottet, hvor deres søn, den senere Frederik den Sjette, fik sin barndom og ungdom sammen med søsteren Louise Augusta. Frederik den Sjette satte så stor pris på Frederiksberg Slot, at han boede her hver sommer livet igennem. Kendt

er især hans sejlads på slotshavens kanaler hver søndag, hvor han med sin familie lod sig hylde af havens mange søndagsgæster. Efter Frederik den Sjettes død i 1839 boede hans dronning Marie her indtil sin død i 1852, og dermed var slottets æra som kongebolig forbi.

Efter at være anvendt til forskellige formål, bl.a. som lazaret i 1864, blev slottet i 1868/69 hjemsted for Hærens Officerskole, som nu i mere end 125 år har benyttet det som uddannelsessted. Slottet gennemgår i øjeblikket en udvendig restaurering, men i det indre kan vi komme til at se en lang række

af de oprindelige velbevarede barokke interiorer, heriblandt slotskirken, der kan fremvise noget af det fornemste barokinterior i landet, dronning Sofie Magdalenes charmerende lille tekøkken og ikke mindst Caroline Mathildes nok så berømte marmorbad.

Efter en tur gennem Sondermarken er der kaffe og lagkage i Petersens Familiehave i Pile Allé. **Prisen for turen er 30 kr.**

Af hensyn til det efterfølgende samvær i Petersens familiehave er tilmelding nødvendig og senest den 5. september til en af følgende: Anna Esbech (4217 8349), Gudrun Lund Meyer (4295

3205), Åse Zinck (4231 1385) eller Erik Buch Vestergaard (4222 4685). Flere buslinier i København korer til Frederiksberg Slot eller i umiddelbar nærhed. Indgangen til slottet findes på toppen af bakken, der begynder i vej-krydset hvor Vesterbrogade ender.

Strand, sø, ruiner og masser af alger

af Svend Esbech

På Soborg Kirkegård står en mindesten over Hans Christian Lyngbye. På stenen står foruden hans navn: Forfatter af Tentamen Hydrophytologiae Dani-cae. Rejst af danske botanikere.

Intet på stenen rober, at Hans Chr. Lyngbye også var sognepræst i Soborg og Gilleleje i 10 år, og det er da også som botaniker, hans navn endnu nævnes blandt fagfolk.

I 1827 døde præsten i Soborg, A.C. Kjerulff, under en fest hos nabopræsten i Blistrup. Den svære og korpulente sjælesorger dansede sig ifølge traditionen ihjel, og blev - ifølge beretningerne - bragt hjem til Soborg præstegård, indsyet i en oksehud.

Hans efterfølger i embedet blev Hans Christian Lyngbye - en såre beskeden mand, men med særprægede interesser, som gjorde ham kendt i videnskabelige kredse langt ud over landets grænser.

Hans Christian Lyngbye var degneson fra Blenstrup i Himmerland, hvor han blev født den 25. juni 1782. Han viste hurtigt usædvanlige evner og fik allerede i 13-års alderen undervisning hos provst Rost i Hassing i Thy, som fik ham ind som elev på Ålborg katedralskole, hvor han blev student med udmærkelse på trods af, at han økonomisk var nødt til at undervise i sin fritid. Efter et par flotte eksaminer ved universitetet i sprogvidenskab og filosofi var han en tid huslærer i Vendsyssel og senere adjunkt ved Nyborg Latinskole. Han valgte dog til sidst teologien og tog i 1812 embeds-eksamen med den højeste udmærkelse, der indtil da var givet ved universitetet. Endnu en tid fortsatte han som huslærer på godset Hoffmansgave på Fyn hos godsejer Niels Hoffmann Bang, der interesserede sig meget for algeplanter. Det fangede også hurtigt Lyngbyes interesse, og sammen foretog de i 1816 en rejse til Norge for at samle tang og alger. Den videnskabeligt arbejdende H.C. Lyngbye bearbejdede

stoffet systematisk og året efter udkom en lærd afhandling om alger, som fik universitetets guldmedalje. Det gav ham imidlertid også en kongelig understøttelse til en rejse til Færoerne, hvor der var rig lejlighed til at studere alger. Her traf han arter, der hidtil ikke var kendt i Norden, og i 1819 udkom hans hovedværk *Tentamen Hydrophytologia Danicae* (Forsøg til en skildring af danske vandplanter). Det var den første samlede oversigt over Danmarks alger. Lyngbye skrev værket på latin, og han udførte selv smukke tegninger til værket, som blev anerkendt af fagfolk såvel i ind- som i udland.

Der blev også tid til andre studier, og i 1818 fik han sølvmedalje fra Videnskabernes Selskab for en afhandling om grindehvalen og grindefangst. Han blev for øvrigt selv medlem af Videnskabernes Selskab i 1826 og skrev flittigt i videnskabelige tidsskrifter.

Under sit ophold på Færoerne fik han interesse for de færøske folkesange, sådan som de lød ved dansegilderne. De forere, han havde med sig på sine algeture, fik han til at diktere disse viser, og han blev klar over, at de indeholdt brudstykker af oldtidsdigte, som på en ejendommelig og ukendt måde gengav sange fra Eddaerne om Volsunger og Gjerkunger. Med hjælp fra sprogkenderen og visesamleren J.C. Svabo og et par færøske embedsbrødre lykkedes det Lyngbye at få disse brudstykker samlet til en helhed. Han fik kongelig understøttelse til udgivelse af værket "Færøske Kvæder om Sigurd Fafnersbane og hans Æt", som udkom i 1822 og er

den første udgivelse i Danmark af færøske folkeviser.

Efterhånden blev Hans Christian Lyngbye velkendt - og respekteret - i vide videnskabelige kredse, endog så meget, at to algeslægter fik navnet Lyngbyae.

Men hjemme i Blenstrup havde Hans Christian Lyngbye vistnok allerede i barndommen tabt sit hjerte til sognepræsten J.L. Tilemanns datter, Henriette, og skulle han kunne forsørge en familie, måtte han have præstekald. I 1819 fik han embedet i Giesing og Norager i Himmerland. I 1822 giftede de sig. Det var ikke noget stort embede, og de måtte leve under meget trange kår - til sidst så trange, at han end ikke kunne klare udgifterne til sin korrespondance med videnskabsmænd, som han gav og søgte råd hos. Men otte år senere - i marts 1827 - forflyttedes han, vist ved venners indflydelse, til det bedre aflagte kald i Soborg-Gilleleje.

H.C. Lyngbye havde ikke kunnet ønske sig noget bedre embede. Her var strand, so og moser med masser af alger, og i den rummelige præstegård, som dengang lå tæt ud til kirkegården, var der plads til hans studier og objekter. Han indrettede botanisk laboratorium og studerekammer ovenpå - på "salsloftet", som det blev kaldt. Her var der plads til hans udstoppede fugle og fisk, planter m.v. samt alle hans bøger, papirer og notater. Her kunne den videbegærlige og travle præst arbejde i fred og ro, og det siges, at lyset ofte brændte til langt ud på natten.

Sad pastor Lyngbye ikke bojet over bøgerne og skriveriet, så var han måske i præstegårdshaven, der var indrettet af ham som en botanisk have med mange sjældne træer og planter. Det skulle således være ham, der fra Spanien indførte korkelmen for første gang i Danmark.

Eller han var på gravearbejde i Soborg slots ruiner. Allerede provst C.J. Schroder, der var præst i Soborg 1777 - 93, havde gravet i ruinerne, som nu var dækket af jord og stenbrokker. Efter 1796 var slotsholmen blevet tørlagt, og husmændene havde fået tilladelse til at hente sten i ruinen. Dette havde frilagt dele af ruinen på sydsiden, og her gravedes nu under ledelse af pastor Lyngbye så dybt ned, at han ved fund af snegle og muslingeskaller kunne konstatere, at havet tidligere havde strakt sig helt op til slottet. Han var på hjemmebane.

Han fandt også frem til grundstenene, så han kunne danne sig et billede af anlægget samt konstatere port og vindebro mod syd - og det alt sammen beskrev han selvfølgelig med videnskabsmandens grundighed i Nordisk Tidsskrift for Oldkyndighed.

I sommeren 1835 opholdt en ung studerende sig i præstegården som en kær og velkommen gæst. Hans navn var Søren Aabye Kierkegaard. Det var to ligeværdige begavelser, der her modtes og oplevede sommeren sammen, optaget af studier og interessante samtaler. Sammen tog på udflugter til egnens kendte steder, Frederiksborg Slot, Nødebo, Gurre, Esrom og St. Helene

kilde - ja helt til Kullen nåede de i pastor Lyngbyes jagt på tang og alger.

Søren Kierkegaard giver i indledningen til "Skyldig - ikke skyldig" en beskrivelse af en tur i båd ad den smalle kanal, gennem rorskove ud på Søborg sø med "min ven Naturforskeren". I bogen låner Kierkegaard sin vens net og med det fisker han op af vandet en æske af palisandertræ, hvori han blandt meget andet finder et manuskript af Frater Tackytirnis til "Skyldig - ikke skyldig".

Søren Kierkegaard blev under indflydelse af H.C. Lyngbye meget optaget af naturvidenskaberne, som han senere tog så kraftigt afstand fra. Kierkegaard skriver i sin dagbog: Naturen er overvældende, når man vil betragte den æstetisk. Kun få videnskaber skænker mennesket det rolige og glade sind som naturvidenskaben. Med begejstring kan vi tænke på de store harmoniske naturforskningens repræsentanter: Ørsted, Schouw og pastor Lyngbye, Hornemann og flere. Men slå sig til ro med dem kan man ikke. Mig har altid livet i kraft af fornuft og frihed interesseret mest, at klare og løse livets gåde har bestandig været mit ønske", slutter Kierkegaard.

Pastor H.C. Lyngbye har nok tilskyndet Søren Kierkegaard til at tage fat på det teologiske studium og blive præst, men den begavede og splittede Kierkegaard gik sine egne veje. Ingen skulle på det tidspunkt have påstået, at netop han skulle blive verdensberømt. Georg Nordkild har i sin bog Høskammeren og hans søn beskrevet mo-

det mellem de to begavede mænd.

Ved reformationsjubilæet i 1836 ønskede universitetet at hædre mænd, der havde gjort sig særlig fortjent, ved at give dem doktorgraden. Der skulle dog indsendes en afhandling, men den skulle ikke mundtlig forsvares. H.C. Lyngbye fik opfordring til at melde sig og indsendte en afhandling om maritim Fauna "Ranora Codana". Han sendte denne afhandling ind til Københavns universitet med en af de bønder, som havde ærinde til København med varer - tørv eller rør. Afhandlingen nåede vel frem og blev antaget, men den nåede aldrig tilbage til Søborg, hvor Lyngbye tålmodigt ventede på den. Den pågældende fragtmand glemte afhandlingen i sin kavaj og fik den ikke afleveret. Da reformationsfesten nærmede sig, henvendte man sig til Lyngbye for at spørge til sagen, og først da kom den til veje igen. Men da var det for sent, og han blev aldrig æresdoktor, hvad han nok havde fortjent. Men som han selv udtrykte det i et brev, stod han da i begreb med at "tage Doktorgraden et andet Sted." Han var da en syg mand og døde den 18. maj 1837, kun 55 år gammel. Lyngbyes kone døde i Mariager i 1854 og en ugift datter døde i Fredensborg i 1893. Hvordan han var som præst og sjælesorger, ved vi ikke meget om. Det var som naturforsker han blev husket. Med rette skriver pastor K. Steenvinkel-Svendsen senere, at mottoet over Lyngbyes liv kunne være: Vidsoms besiddelse er mere værd end perler og guld.

Udstilling om FUSK på Helsingør Bymuseum.

Fredag den 29. september kl. 14.00 er Frederiksborg Amts Historiske Samfunds medlemmer velkomne til at komme til åbningen af Helsingør Kommunes Museers særudstilling om fusk. Udstillingen omhandler hverdagens materielle fusk, alverdens ting og sager fremstillet med stor fantasi og omhu mere eller mindre legalt på arbejdspladsen og hjemme. Udstillingen er tilrettelagt i samarbejde med Dansk Metal og SID og omfatter også et stort katalog, der kan købes på museet.

Nyt stof til FAHS

Vore mange nodrøb om manglende stof til medlemsbladet synes at være blevet hørt. I hvert fald har vi modtaget en del ganske glimrende artikler, hvoraf den ene bringes i dette nummer, der af tekniske grunde kun er på 8 sider. Vi modtager gerne betydelig mere stof, således at vi kan få mulighed for at

Forsidebilledet:

Audienshuset med Møntporten ved Frederiksborg Slot i Hillerød. Efter at bilerne er forment adgang, er dette atter blevet en prægtig indgang til slottet. Tegning udført 1895 til Trap Danmarks 3. udgave.

tilrettelægge indtil flere numre ad gangen, hvilket sikrer en mere regelmæssig udgivelse. Husk i den forbindelse på, at også mindre artikler og notater modtages til bladet. En af ideerne med FAHS er jo netop at bringe nyt, stort og småt om gammelt. Ligeledes vil vi gerne bringe nyt om de udstillinger og arrangementer som museer, lokalarkiver og historiske foreninger i amtet kan byde på. Her vil det være det mest enkle, at sende os et eksemplar af den lokalhistoriske forenings blad, hvis et sådant udgives. Vi modtager allerede flere af disse blade, og så er det jo såre nemt at viderebringe nyhederne til den store kreds af historisk interesserede i hele amtet, som Frederiksborg Amts Historiske Samfund jo repræsenterer.

fahs

REDAKTION

Lars Bjørn Madsen
(ansvarshavende)
Eva Deichmann

FAHS er et medlemsblad for Frederiksborg Amts Historiske Samfund og udkommer 3-4 gange årligt. Artikler til bladet sendes til FAHS, sekretariatet, Helsingør Kommunes Museer, att. museumsinspektør Lars Bjørn Madsen, Hestemollestræde 1, 3000 Helsingør. Tlf: 4921 0098

FAHS NUMMER 2 SEPTEMBER 1995

Tryk: A-print, Espergærde
Lay-out, sats og
tilrettelæggelse:
Helsingør Kommunes
Museer.